

Приета: 06.04.2015 г.

Преработена: 29.04.2015 г.

Одобрена: 04.05.2015 г.

ВРЪЗКАТА МЕЖДУ ИНТЕРИОРА И ОКОЛНАТА СРЕДА ПРИ ЕДНОФАМИЛНАТА ЖИЛИЩНА СГРАДА В АРХИТЕКТУРАТА НА МОДЕРНИЗМА

Пл. Михайлов¹

Ключови думи: еднофамилна сграда, природна среда, модернизъм

РЕЗЮМЕ

Това изследване има за цел да анализира значението на връзката между интериора и околната среда при еднофамилната жилищна сграда в архитектурата на модернизма. Разгледани са четири от най-известните реализирани проекти от това време, печелили престижни награди за архитектура, три от тях понастоящем превърнати в музеи. Техни автори са четирима от основоположниците на модерната архитектура – Лео Корбюзие, Валтер Гропиус, Марсел Бройер и Мийс ван дер Роe. Въз основа на анализа изследването определя характерни индивидуални особености на решаване на връзката между сградата и природата при еднофамилната жилищна сграда за всеки от примерите, а в заключение извежда общовалидни принципи, присъщи на архитектурата на модернизма като:

- разтваряне на фасадата;
- пространствено продължение на интериора навън;
- навлизане на екстериора в сградната структура.

1. Въведение

Настоящото изследване е малка част от една голяма тема, а именно – единството между архитектурния обект и неговата среда. Архитектурата на модернизма от началото

¹ Пламен Михайлов, арх. асистент, кат. „Жилищни сгради“, УАСГ, бул. „Хр. Смирненски“ № 1, 1046 София, e-mail: p.mihaylov@studio17.info

на 20-ти век променя и развива значението на тази връзка. Тя се създава от една нова генерация творци, която е вдъхновена от силата на научните и техническите открития, като средство за промяна на света. Старите догми са отхвърлени, новата естетика се основава на рационални принципи – функционалност, простота, гъвкавост, повтораемост, ефективност. Една от дефинициите на модернизма го определя като *“хармония между артистичен израз, функция и технологии”* (*Encyclopædia Britannica – International Style*).

Пространствената свързаност на интериора с природната среда е един от основополагащите аспекти на новата архитектурна философия, особено ярко изразен в реализациите на индивидуални жилищни сгради. Изследването представя четири известни творби на четирима от пионерите на движението: Лео Корбюзи, Валтер Гропиус, Марсел Бройер и Мийс ван дер Роe. Задачата е да се анализират и съпоставят авторските им решения на тази свързаност. Целта е да бъдат формулирани някои общи изводи по темата, които са характерни за архитектурата на модернизма.

В хода на изследването ще бъде често използван терминът „преходно пространство”, въведен да означа пространството между архитектурния обект и заобикалящата го среда, чрез което се осъществява плавен преход от интериора – навън и обратно.

2. Четиримата големи

2.1. Артистът

Между 1929 и 1931 г. **Ле Корбюзи** съвместно с братовчед си Пиер Жанере създава един от най-прочутите си проекти – **Вила Савоя**. Тя се приема за отправна точка в архитектурната история, изразяваща сентенцията *„къщата е машина за живеене”* (фиг. 1).

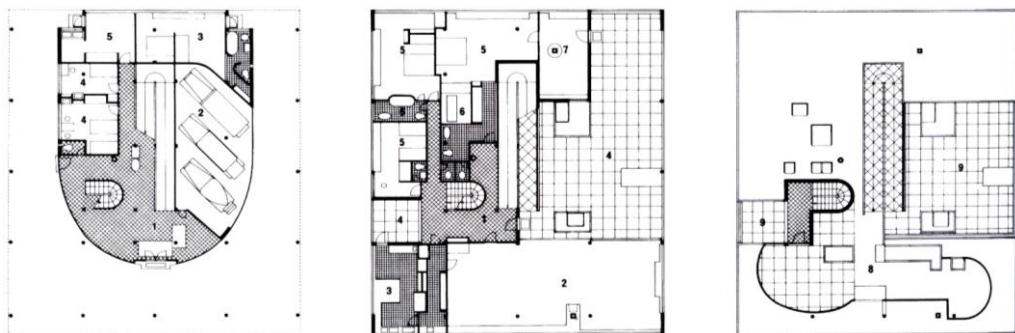

Фиг. 1. Вила Савоя на Лео Корбюзи – изглед отвън и поглед към вътрешната тераса

В съответствие с пристрастията си към машинния дизайн Корбюзи заявява своите „пет точки” за архитектурата, които са изцяло заложени в проекта за Вила Савоя:

- пилоти (тънки колонии);
- плосък покрив-тераса;
- отворен план;
- лентовидни прозорци;
- свободна фасада (от структурни елементи).

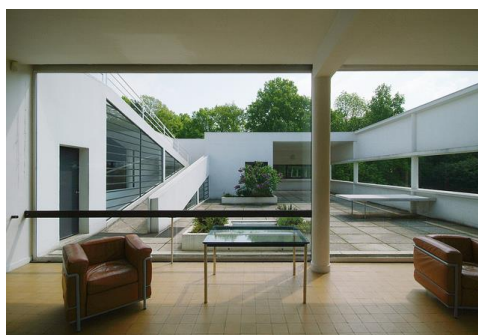
В тази фаза от кариерата си той е силно повлиян от минималистичната, но изразителна естетика на корабния дизайн заради неговата съвършена рационалност и изчисленост, съчетани с динамизъм и модулност, откъдето черпи вдъхновение за своя проект. Характерен елемент е рампата, започваща от входа на къщата и водеща до покрива, преминаваща през система от вътрешни и външни пространства. Това движение е същността на идеята на Вила Савоя, наречено „архитектурна разходка“. В него се съдържа опознаването на обекта. Чрез него се осъзнава и връзката между сградата и околна среда.

Фиг. 2. Вила Савоя – разпределения на етажите

Партерът е предназначен за вход, паркиране и помещения за поддръжка. Затворените части са отдръпнати дълбоко зад тънките колони. Това е преходното пространство между сградата и градината – началото на „архитектурната разходка“. Рампата отвежда на етаж, където през витрината на дневната се разкрива озеленена тераса. Обрамчени от фасадните стени, дневна и тераса изглеждат като едно цяло. Лентовидните отвори кадрират короните на околните дървета от висок ракурс и допринасят за илюзията, че външното пространство е част от интериора.

Покривът е съчетание от уединение, подслон и градина. Той е краят на разходката, погледът наоколо отгоре, близостта на небето.

Фиг. 3. Вила Савоя – изгледи от дневната към покрива-тераса и рампата

Гледано отвън, природната среда е само фон на сградата, пространствената интрига се развива вътре в „машината за живеене“ (фиг. 1). Особена значимост придобиват покривите-тераси, идея за вкарване на градината в сградната структура (фиг. 3).

Корбюзие обмисля много от проектите си като модели за масово приложение, които не са обвързани с конкретна среда. Негова страст са сградите, автентичната природа е даденост, която не е обект на намеса. Неслучайно покривът-градина е наречен от него „компенсация за отнетото от природата“.

Конкретните особености на контакта между интериор и околна среда при Вила Савоя са:

- природата е фон за сградата отвън и обект на съзерцание отвътре;
- преходните пространства са вътре, в горните нива на къщата, контактът с природата е сетивен, а не физически;
- преходното пространство в партера е приемно, насочено навътре;
- връзката интериор – външно пространство се развива постепенно, като следствие от движението по вертикала.

2.2. Учителят

Основател и директор на Баухаус между 1919 – 1929 г., професор и председател на Департамента по архитектура в Harvard Graduate School of Art, Кембридж, Масачусетс от 1937 до 1952 г., основател на The Architect's Collaborative /TAC/ през 1946 г., член на Massachusetts Institute of Technology /MIT/, през цялата си професионална кариера **Валтер Гропиус** е тясно свързан с преподавателска дейност, посветена на утвърждаването на Интернационалния стил.

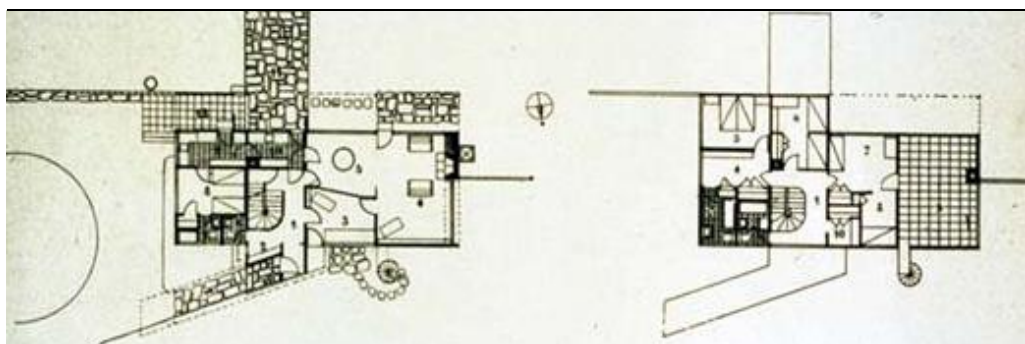
През 1931 г., поканен от сп. „Архитектурен Форум“ да опише идеалния за живее – не малък дом, Гропиус изтъква най-важните аспекти на модерната жилищна сграда: *„Къщата не трябва повече да прилича на нещо като крепост, като монумент от стени със средновековна дебелина и скъпа фасада, проектирана за показно представление. Вместо това, трябва да бъде с лека конструкция, пълна с ярка дневна светлина, променяема, времеспестяваща, икономична и използваема в най-висока степен за обитателите си, чиито нужди е предназначена да задоволи.“* По-нататък той продължава с описанието на идеалния план на такава къща: *„Партерът е геометрическа проекция на пространствената идея, организационен план на движението вътре. Фасадата е резултат от този план, а не начало, следователно – никаква изкуствена симетрия, а свободна функционална организация на поредица от стаи, къси, спестяващи време комуникации, гъвкаво пространство за децата, чисто разделяне между дневната, спането и обслужващите части и накрая – правилно оползотворяване на терена и особено ослънчаването. Спалните имат нужда от сутрешното слънце, дневните – между южно и западно изложение, а северната страна е за складове, кухни, стълби и бани.“*¹

Фиг. 4. Gropius House – изглед от запад и откъм входното пространство

¹сп. „Архитектурен Форум“, 1931 г.

Казаното като че ли изцяло се отнася за къщата, която Гропиус построява за семейството си в Линкълн, Масачусетс през 1938 г., известна като **Gropius House** /Къщата на Гропиус/. Тя е най-характерната индивидуална жилищна сграда на архитекта и изразява цялата му философия за модерната къща. Фактът, че е била негов дом, я прави още по-интересна, защото е имал пълната свобода да реализира напълно собствените си виждания. Околността на имота е поляни, гори и фермерски къщи. Водещата му идея е да пресъздаде регионалните традиции и мащаб с изразните средства на модернизма, както сам се изразява: „Направих опит да извлека тези качества от архитектурната традиция на Нова Англия, които са все още живи и адекватни”. В проекта е отделено особено внимание на обвързването на сградата с външната среда.

Фиг. 5. Gropius House – разпределения на етажите

Площадката, върху която стъпва сградата, е моделирана като затревена равна платформа. Гропиус иска прилежащото външно пространство да бъде еднакво „цивилизовано”, така че къщата да се възприема като част от органичен пейзаж (фиг. 4). Към всяка една от фасадите са проектирани преходни пространства между вътре и вън, които акцентират връзката на сградата със средата. Те са различни зони, съотнасящи се към съответните им помещения. Към детската стая на етажа е придадена голяма тераса със собствена вита метална стълба, отвеждаща до двора (фиг. 6). Стаята е получила собствена открита „покривна палуба”.

Фиг. 6. Gropius House – изгледи на външната стълба към покрив-тераса, остъклената веранда и перголата към дневната

Проектът създава усещане за забавна игра, в която елементите на пространствената композиция се представят пред публиката с различните си предназначения.

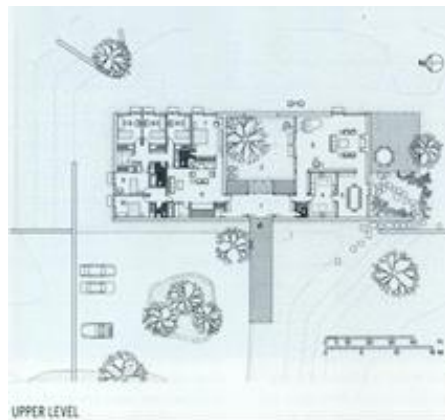
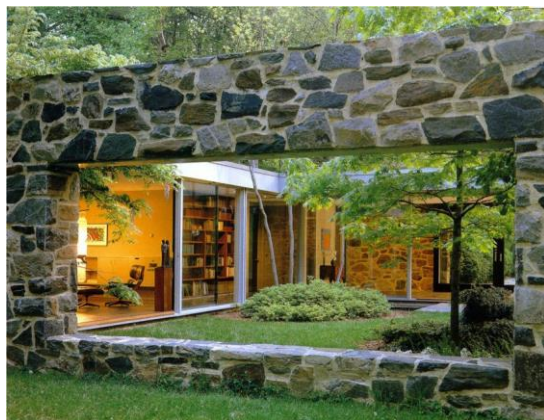
Особеностите на преходните зони са:

- разнообразие – в общата композиция се използват всички типове преходни пространства – отворено, полузатворено и затворено;
- индивидуалност – всяко едно от тях има собствен характер идентичност и принадлежност;
- насоченост навън – пространствата намират своето естествено продължение отвътре – навън.

2.3. Отличният ученик

Марсел Бройер е най-младият от четиримата представители. Напуска дома си на 18 години и става един от първите и най-млади ученици в току-що оглавеното от Валтер Гропиус Училище за изкуства и занаяти. Бързо израства и става известен, благодарение на забележителния си талант. Гропиус го протежира в различни проекти на интериори и еднофамилни къщи. През 1930 напуска Германия и започва работа в Лондон. В 1937 г. Гропиус е назначен за председател на Харвардския университет по дизайн и кани Бройер във факултета в Кембридж, Масачусетс. Двамата стават партньори в проектирането на модерни еднофамилни къщи, които набират все-повече популярност в Америка. Един от първите им съвместни обекти е Къщата на Гропиус, където Бройер е автор на интериора.

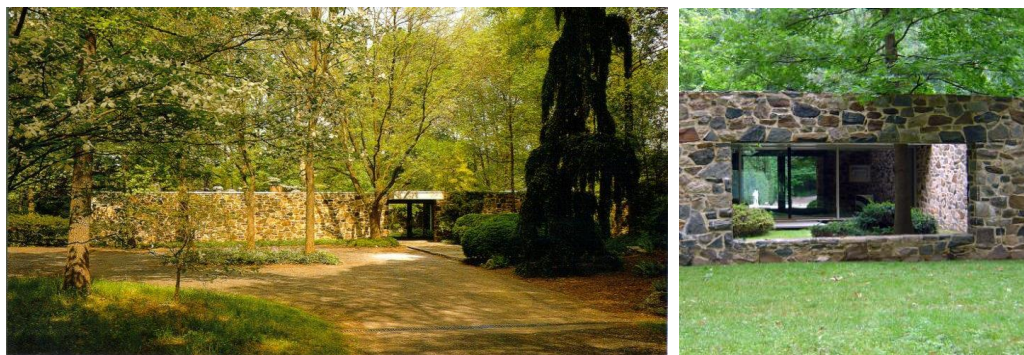
Бройер се разделя със своя покровител през 1941 г., установява се в Ню Йорк и започва индивидуална кариера. Автор е на редица проекти, много от тях за еднофамилни сгради, в които утвърждава творческата си индивидуалност. Известен е със своя „двучетричен дизайн“ – обособяването на две функционални ядра, които изграждат пространствения модел на къщата. За пример на изследването ще послужи **Hooper House**, една от най-известните работи на Бройер, в сътрудничество с Херберт Бекхард.

Фиг. 7. Hooper House – поглед към вътрешния двор и входното пространство и план на къщата

Hooper House е построена през 1959 г. в гористата местност Беар Хилс, Балтимор, Мериленд, в близост до езерото Роланд. Естествените дадености са вдъхновяващи за реализация на връзка между сграда и природа и това се е случило по особено интересен начин.

Пространствената идея на Нооер House се основава на „двучентричния модел”, развит в рамките на проста едноетажна геометрична форма – издължен паралелепипед. Ограждащите стени на фасадата и отделните функционални части са от груб каменен градеж с едри отвори, които са стъклени витрини или преходни пространства, в които природата е нахлула, но е била приобщена и усвоена от обема на къщата (фиг. 4).

Фиг. 8. Hooper House – изгледи към приемната фасада на къщата

Дългата приемна фасада въздейства като преграда за идващия посетител. Входът е единственият отвор в стената, а при достигането му се разкрива, че това е напречен пробив през сградата, впечатляваща панорамна ос, губеща се в спокойните води на езерото Роланд (фиг. 8). Влизането „вътре” се преживява като преминаване в друго „вън”, защото входното антре продължава в преходно пространство, кът от жива природа в контурите на дома. Това е центърът на архитектурната композиция, пресечната точка на функционалната ос с трансценденталната.

От голямо значение за въздействието на сградата е подборът на строителни материали – камък и стъкло – какво по-близко до природата – къщата изглежда като част от нея. Зидарията е преднамерено груба, за да подсилва впечатлението за първичност, акцентира се върху камъка, а не на човешките умения. Стъклените витрини са с максимално големи крила, за да изглеждат нематериални. Hooper House буквално се „разтваря” в околната си среда.

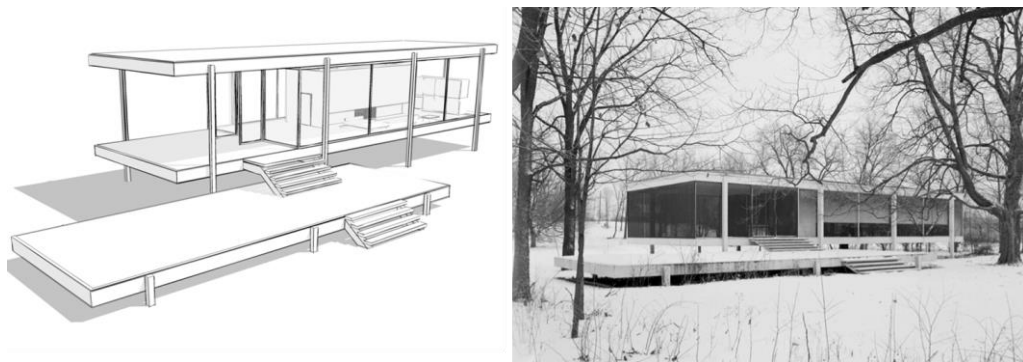
Фиг. 9. Hooper House – изгледи към остъклената фасада на дневната и от интериора

Двучентричният план е само един от аспектите на принципа на двузначността, който е характерен за Hooper House. На него се основават и особеностите на контакта между интериор и природата:

- съществуват два типа контакт между интериора и природата: директен (през витрините) и индиректен (чрез преходно пространство);
- обособяване на две външни зони около къщата: приемна и интимна;
- вътрешният двор е композиционен център и пробив между двете външни зони.

2.4. Минималистът

Почти всеки, който има представа от модерна архитектура, знае сентенцията „*по-малкото е повече*“. Не е възможно обаче напълно да я разберем, ако не познаваме работите на автора. Изборът на поредния обект на изследването е един от шедьоврите на Мийс ван дер Рое – **Fansworth House**, който изразява цялата му творческа философия.

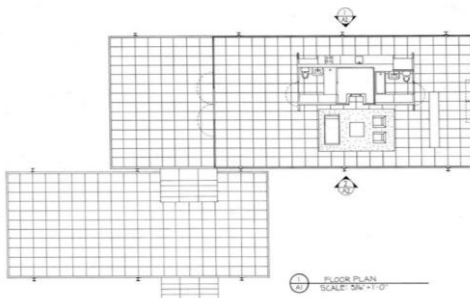
Фиг. 10. Farnsworth House – архитектурна рисунка и изгледи към къщата

Къщата е създадена между 1945 и 1951 г. Ситуирана е на обширна ливада до брега на Фокс Ривър, в Плано, Илинойс. Предназначена е за извънградска вила. Представлява повдигнат над земята, освободен от конструкция еднопространствен обем с прилежаща открита платформа. Стоманените колони са изнесени в периферията и са единствените плътни елементи по вертикала. Обемът се затваря от неотваряеми стъклени витрини от пода до тавана. Единственият масивен елемент е компактно ядро, в което са събрани кухня, баня, тоалетна, камина, но той няма носещи функции, не стига до тавана, облицован е със светло дърво и изглежда като мебел.

Пространствената композиция е абсолютно минималистична, технологична, гъвкава, отворена. Мийс вярва, че индивидът може и трябва да съществува в хармония с културата на своето време, за да се реализира успешно. Неговата кариера е дълго и търпеливо търсене на архитектура, която да бъде истински израз на присъщия дух на епохата, която той възприема като ера на масово производство, цивилизация, оформена от силите на бурно технологично развитие. Мийс ван дер Рое използва архитектурата като средство да помогне на индивидуалния дух да се приспособи към обществото. Той не вярва, че тя може да служи за целите на социално инженерство на човешкото поведение като много други модернисти, неговото изкуство показва идеали. Връщането на връзката между човека и природата според него е едно от най-големите предизвикателства за

урбанизираното общество. „Трябва да опитаме да съберем природа, къщи и човек в единство от по-висш порядък”.

Fansworth House е квинтесенция на философията на Мийс ван дер Рое, особено в аспекта на връзката между архитектура и природна среда. Мийс гледа на къщата като на подслон. „Съществени за обитаването са подът и покривът. Всичко друго са пропорции и природа.”

Фиг. 11. Fansworth House – изглед и план на къщата

Къщата има ярко изразена абстрактна индивидуалност, но предизвиква усещане за силна връзка с излъчващата първична сила – естествена среда. Няма никаква следа за култивация на терена. Простата геометрия на технологичния продукт и живите, вечно променящи се природни форми са в забележителна хармония. Внимателният анализ на детайлите разкрива тайните на това дружелюбно съжителство. „Бог е в детайлите” – казва Мийс.

Fansworth House е композиция от повдигнат над терена паралелепипед и платформа с подчертано хоризонтални пропорции. Дългата ѝ страна е успоредна на реката, платформата е приплъзната по посока на течението.

Къщата е стъпила леко и елегантно на земята под сянката на царствено кленово дърво. Погледите от всички страни обхващат цялостната околна панорама, преминават на другия бряг на реката, следят всяко движение на вятъра и промените на сезоните. Пространството преминава отвътре – навън и обратно постепенно – от прозрачния интериор, през покритата веранда, после понижената платформа и се разтваря в простора наоколо. Простотата на този толкова естествен преход е удивителна. Когато към тези добре обмислени прости композиционни решения се добави и дискретното, но важно присъствие на архитектурните детайли, разбираме напълно защо по-малкото е повече.

Фиг. 121. Fansworth House – изглед и план на къщата

Характерните качества на пространството между интериора и околната среда на Fansworth House могат да бъдат описани така:

- минимум граница между „вън” и „вътре” (от три страни);
- постепенност на физическия преход „навътре” и „навън” по един и същи маршрут: терен – платформа – покрито пространство – интериор и обратно;
- минималистична дефинираност на пространствата;
- гъвкавост – възможност за трансформации – щори, завеси, екрани.

3. Заключение

Анализът на четирите знакови еднофамилни жилищни сгради показва колко различни могат да бъдат творческите почерци на автори, създатели на един и същ архитектурен стил, в един и същ период от време. Същевременно можем да формулираме и някои общи изводи, които да определим като общовалидни за връзката между интериора и екстериора на еднофамилната жилищна сграда в архитектурата на ранния модернизъм:

- разтваряне на фасадата;

Откриването на стоманобетона и стоманените конструкции дават широки възможности за опростяване, олекотяване и унифициране на сградната носеща структура. Стените са освободени от поемане на товари – това дава голяма свобода и гъвкавост на архитектурните решения. Фасадната стена не е вече носеща и може да бъде изцяло стъклена. Сградата става по-лека, по-открита, по-контактна. Лентовидни прозорци и витрини от пода до тавана разширяват панорамата на външното обкръжение, светлината нахлува в помещенията. Всички анализирани примери потвърждават този принцип.

- пространствено продължение на интериора навън;

Тази визуална, емоционално въздействаща илюзия е продукт на новооткритата стъклена фасада и допълнителното присъединяване на преходни пространства към нея. За Вила Савоя това са лентата от панорамни кадри на природата от етаж и покривите – градини. При Gropius House такава е зоната пред всички помещения по южната фасада – откритата тераса пред кухнята, остъклената веранда, площадката под перголата пред дневната – три различни типа преход. Дуалистичния модел на Ноорер House предлага две възможности – директен излаз навън през големите витрини, или опосредствен – преминаване на централния вътрешен двор. При Fansworth House този принцип е сведен почти до изличаване на физическата граница. Функционалният аспект на прехода е загубил смисъл, изместен от философския – изначалната връзка между човек и природа. Сградата е изцяло отдадена на средата си.

- навлизане на екстериора в сградната структура;

Най-изразителен е примерът на Вила Савоя, в която външното пространство като че ли е „всмукано” в партера от всички страни, „процежда” се през входа и рампата и се разпростира на етаж и покрива. „Архитектурната разходка” се реализира чрез преминаване на външното пространство през къщата по вертикала от двора до покрива.

В Gropius House външното пространство, което навлиза в сградната структура, е терасата към детската стая на етаж и от техническа гледна точка представлява покрив – тераса. Свързването ѝ с двора посредством метална вита стълба е функционален аспект, но и акцент върху пространственото решение.

Вътрешният двор на Hooper House – център, разпределител, преход и пробив през масивните фасадни стени е най-важният елемент на едноетажната структура.

При Fansworth House входът и изходът са едно и също. Екстериорът навлиза в къщата по обратния начин, по който интериорът преминава навън, архитектурното решение е наративно като израз на личните убеждения на Мийс ван дер Рое. Нека си припомним:

„Когато някой гледа навън през стъклени стени, това има по-голямо значение, отколкото ако стои отвън – така природата е изразена повече, тя става част от по-голямо цяло”.

ЛИТЕРАТУРА

1. <http://www.britannica.com/>
2. <http://en.wikipedia.org/wiki/Architecture>
3. www.archdaily.com/category
4. <http://eng.archinform.net/arch/346.htm>
5. <http://www.archdaily.com/84524/ad-classics-villa-savoye-le-corbusier/>
6. <http://eng.archinform.net/arch/498.htm>
7. <http://eng.archinform.net/projekte/3108.htm>
8. <http://eng.archinform.net/arch/371.htm>
9. <http://eng.archinform.net/projekte/6746.htm>
10. <http://eng.archinform.net/arch/15.htm>
11. <http://eng.archinform.net/projekte/2096.htm>
12. See Le Corbusier, *Towards a New Architecture* (1923, tr. 1927); W. Gropius, *The New Architecture and the Bauhaus* (1937).
13. Hitchcock, R. and P. Johnson. *The International Style* (2d ed. 1966).
14. *Contradiction in Architecture* (1966); S. Giedion, *Space, Time, and Architecture* (5th ed. 1967); D. Sharp, *A Visual History of Twentieth-Century Architecture* (1973).
15. *Modernism* (1987); W. J. R. Curtis *Modern Architecture since 1900* (3d ed. 1996); D. L. Johnson and D. Langmead, *Makers of 20th Century Modern Architecture*
16. *Critical Sourcebook* (1997); M. Filler, *Makers of Modern Architecture* (2 vol., 2007–13).

RELATION BETWEEN THE INTERIOR AND THE ENVIRONMENT IN THE SINGLE-FAMILY HOUSE IN THE ARCHITECTURE OF MODERNISM

Pl. Mihaylov¹

Keywords: *single-family detached house, natural environment, modernism*

ABSTRACT

The aim of this study is to analyze the importance of the relation between the interior and the environment in the single-family detached house in the architecture of modernism. Four of the best-known realized projects from that time are discussed; they have won prestigious awards for architecture and three of them are now converted into museums. Their authors are four of the founders of modern architecture – Le Corbusier, Walter Gropius, Marcel Breuer and Mies van der Rohe. Based on the analysis, the study determines characteristic individual features of resolving the relation between the building and nature in a single-family detached house for each of the examples and draws conclusions displaying universal principles inherent to the modernist architecture, such as:

- free design of the facade;
- spatial continuation of the interior outward;
- incorporation of the exterior into the building structure.

¹ Plamen Mihaylov, Assist. Arch., Dept. “Residential Buildings”, UACEG, 1 H. Smirnenki Blvd., Sofia 1046, e-mail: p.mihaylov@studio17.info